

JEM446

ŞEHİR PLANLAMASINDA JEOLOJİ

Ders Notları 1.Hafta

Dr. Koray ULAMIŞ

Ankara

1. KENTLEŐMEDE TEMEL KAVRAMLAR

Kentsel Alan (Urban Area)

Kentsel alanın en temel iki tanımı vardır.

- Politik veya yönetimsel sınırlarla ayrılmıŐ olan alan.
- Nüfusa göre; 200 ile 50000 arasında insan yaŐam alanı.

Bu alanlarda nüfus yoğunluğu, ekonomik parametreler (zirai alan faaliyetleri veya kent merkezinde çalıŐan insan sayısı) ile mühendislik iŐleri yapılmıŐ (yol, elektrik, alt yapı, vb.) olma özelliklerine göre tanımlar deĐiŐebilmektedir. 2010 yılında 3.5 milyar insan kentlerde yaŐamaktadır.

Kentsel Gelişim (Urban Growth)

Kasaba veya Őehirlerde yaşayan insan sayısı ile ifade edilir. Gelişim oranı; Őehirlerdeki yerel nüfus artışı ve kırsaldan kentlere yaŐanan g ile belirlenir.

Kentleşme (Urbanization)

Bir ülkenin toplam yerleŐimi içindeki kentlerin oranı (Genellikle nüfus).

Kentleşme Oranı (Rate of Urbanization)

Kentli nüfusun zaman içindeki artıŐ oranı. Kentsel nüfus ile toplam nüfus arasındaki fark olan kentleşme oranı. Bu farkın pozitif olması durumunda kentsel nüfus artışı oranı hızlıdır.

Kent Yönetim Merkezi (City Proper)

Ülke yönetiminin bulunduğu kentlerde yaşayan popülasyonu ifade eder. Kent sınırları aşırı artan nüfusla doğru orantılı gelişim sağlayamayabilir. Bu durumda kentler idari olarak farklı sınırlara ayrılabilir.

Kentsel Yığılma/Toplanma (Urban Agglomeration)

Kent yönetim merkezi, banliyöler ve sanayii/askeri kent merkezi dışında kalan alanları da birarada olduğu yoğun nüfus içeren alanları ifade eder. Nüfus yoğunluğuna ve nüfus artışı hızlı gelişen kentlerde yönetimsel yığılma alanları ayrılır. Bu alanlar nüfus yoğunluğuna bağlı olarak ufak yerleşimlerden şehirlere kadar değişebilir. Örneğin Tokyo kentsel yığılma alanı Chiba, Kawasaki, Yokohama gibi alt alanları içerir. Bu alanlar kendi aralarında ve merkeze bağlıdırlar.

Metropolitan

Nüfus konsantrasyonu (en az 100000) yüksek olan ve yönetim unsurlarını da içeren kentsel alan. Kent merkezi dışında ulaşım ağı ile merkeze bağlı yerleşim alanları ve nüfus yoğunluğu az alanları da içerir (örn. Londra, Metro Manila)

Kentsel Yayılma (Urban Sprawl)

Kentsel yerleşimin dengesiz ve kontrolsüz bir şekilde sınırların dışına çıkmasıdır. “Yanal Yayılma” veya “Dağınık Kentleşme” olarak da ifade edilir. Yüksek ve düşük gelirli popülasyonu aynı anda içeren kentlerde ulaşım sorunu olan ve yönetsel sorunlara yol açan düzensiz alanların oluşumu ile sonuçlanır.

Kent Çeperi (Peri-Urban Area)

Yerleşmiş kent merkezi ile kırsal alan arasındaki bölge.

Megakent

Nüfusu 10 milyon ve fazla olan kentlere verilen isim. 2009 yılında 21 adet megakent var olup; dünya kentlerinin toplam nüfusunun %9.4’ünü oluşturmaktadırlar. 1975 yılında New York, Tokyo ve Mexico City megakentler iken; Avrupa, Afrika ve Kuzey Amerika’da ikişer adet, Asya’da 11, Latin Amerika’da 4 adet megakent bulunmaktadır.

Metakent

Bölgesel olarak megakentler birleşik-kent, bölge-kent gibi metakentler oluşturabilir.

Mega-Alan (Mega-Region)

Hızlı gelişime sahip merkez etrafında gelişen banliyöler ile metropolitan alanları içeren ve coğrafik olarak bağlantılı olan alanlardır. Kuzey Amerika ve Avrupa'da yaygın olan mega- alanlar; eğitilmiş kesimi içeren insan yoğunluğuna sahip, ticari ve ekonomik imkanlar barındıran, hızlı gelişen kentleri içerirler. Çin'deki Hong Kong-Shenzhen-Guangzhou mega-alanı (120 milyon nüfuslu) ve Japonya'daki Tokyo- Nagoya-Osaka-Kyoto-Kobe mega-alanı (60 milyon nüfuslu) tipik örneklerdir.

Kentsel Koridor (City Corridor)

Büyük kentler arasında ekonomik ve ticari ulaşımı sağlayan farklı boyutlardaki yerleşimlerdir. Bu tip kentler sayesinde ekonomik gelişim ve ulaşım yenilikler oluşmakta, diğer yandan planlama eksiklikleri olması halinde kontrolsüz gelişim riski bulunmaktadır. Hindistan'ın Mumbai ve Delhi'yi Malezya'nın başkenti Kuala Lumpur'a bağlayan Klang liman kenti ekonomik bir koridor kent örneğidir. Günümüzde işlevini halen koruyan İpek Yolu üzerinde de bir çok kent merkezi kurulmuştur.

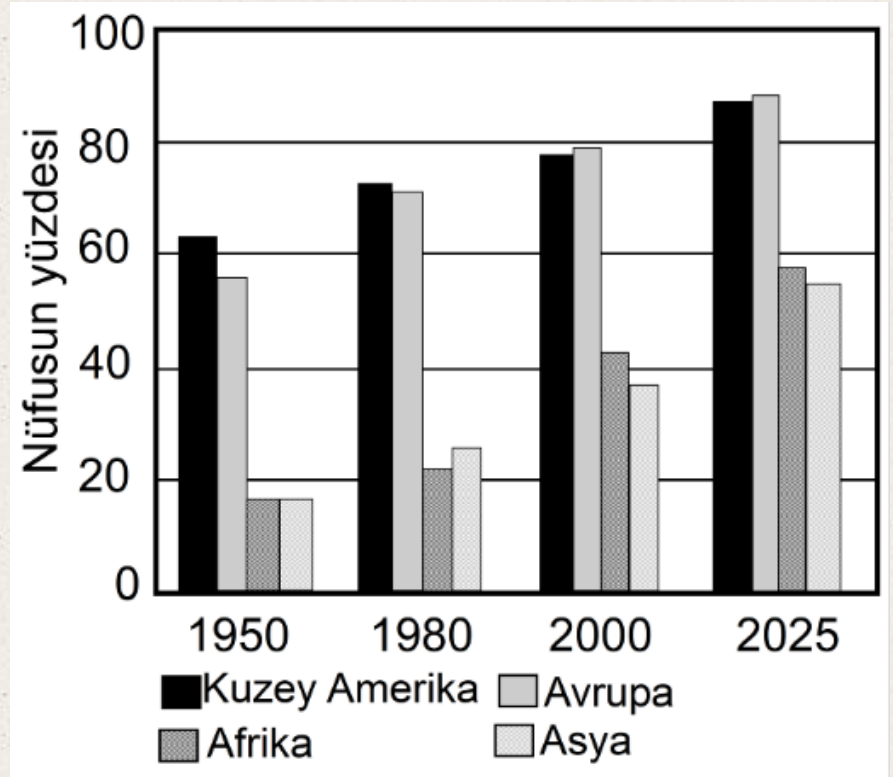
Şehir-Alan (City-Area)

Bir ülkede en çok nüfus yoğunluğu ve göç alan kentler zamanla daha küçük yerleşim alanlarını, kırsal alanları ve yarı gelişmiş merkezleri de sınırlarına katarak masif bir yapı kazanabilir. Güney Afrika'daki Cape Town 100 km' lik çapı içine alarak şehir-alan olmuştur. Tayland'daki Bangkok şehir alanınının 2020 itibariyle 200 km sınırını da aşması ve nüfusun 17 milyonu bulması beklenmektedir.

Dünyadaki Megakentler ve Nüfusları (Milyon)

- 1 Tokyo, Japonya (36.5)
- 2 Delhi, Hindistan (21.7)
- 3 Sao Paulo, Brezilya (20.0)
- 4 Mumbai, Hindistan (19.7)
- 5 Mexico City, Meksika (19.3)
- 6 New York-Newark, ABD (19.3)
- 7 Shanghai, Çin (16.3)
- 8 Kolkata, Hindistan (15.3)
- 9 Dhaka, Bangladeş (14.3)
- 10 Buenos Aires, Arjantin (13.0)
- 11 Karachi, Pakistan (12.8)
- 12 Los Angeles-Long Beach- Santa Ana, ABD (12.7)
- 13 Beijing, Çin (12.2)
- 14 Rio de Janeiro, Brezilya (11.8)
- 15 Manila, Filipinler (11.4)
- 16 Osaka-Kobe, Japonya (11.3)
- 17 Cairo, Mısır (10.9)
- 18 Moscow, Rusya (10.5)
- 19 Paris, Fransa (10.4)
- 20 İstanbul, Türkiye (10.4)
- 21 Lagos, Nijerya (10.2)

Kaynak: UNDESA, Population Division; UN-Habitat.

Kentleşmenin toplam nüfusa göre değişimi (McCall et al. 1996)

Kentleşme ve Jeoloji Akım Şeması

